

cap a Benifassà, en el procés de límits entre Rafalgari, Horta i Arnes (enumerat entre Clot del Oro i El Pinell (Arx. Mun. de Tort., com. de Albert Curto).

2) *Aichós* agre. a Sornia en el Fenolledès, ja és lligd. si bé només 10 k. al N. de Prada de Conflent: però les mencions antigues presenten amb *Uixó* una identitat perfecta:

1011: *Uxones*, 1222: Petri de *Uxonis* (doc. orig., *IvnlC*), Ponsich (*Top.* 175) hi afegeix *Uxonis* a. 1188, *Aichoux* a. 1750 (dubto molt que sigui el mateix lloc «in ipso *Uxo*» a. 1142, i «ipsos *Uxos*», a. 900, cit. per l'*IvnlC*).

Menys clar però també hi pot haver comunitat o afinitat d'origen amb

3) *Usón* poblet arag. amb mun. no lluny de Sariñena, ja citat *Usson* en un doc. de 1276, junt amb altres pobles veïns d'*Osca* (*Bespén*, *Loarre*, *Panzano* etc.) (Soldevila, *Pere el Gran* I, 2a. p. 80).

4) *Usson* les Bains, agr. de 65 hab., al mun. de Rouze, c^a Queragut a uns 8 k. del límit amb el nostre Capcir (on me'l pron. *üsón*, XXVI, 3.6), segons Pere Vidal (*Guide des Pyr. Or.* 319) és idèntic al castell de So d'on venien els Vescomtes d'Évol que feren important paper en la cort dels nostres reis, i en la literatura catalana.¹

ETIM. Podem descartar o posar en gran dubte unes idees que es presenten naturalment. No hi deu haver relació amb el parònim *Ussó* (poble de la Ribera del Sió) i altres noms connexos amb el ll. URUSU 'ós', com ho és aquest, que apareix escrit *Orson*, *Ursion*, *Ussó* amb -rs en 5 o 6 docs., des de 1040, quasi tots medievals; ni amb el bètic URUSO 'entre Córdova, Sevilla i Màlaga'. Tampoc, doncs, una «mansio Ursion» de un doc. de 878 (Carles II 34.21, 38.17). Com que és «in pago Rosselionensis» no es pot identificar amb l'homònim (2), del Fenolledès, car la s prou hauria pogut tornar-se *š* morisca, però no hauria desaparegut la R o almenys en quedaria algun rastre en les mencions tant antigues i copioses. Més seriós sembla:

A) Relacionar amb la família del ll. OSTIUM 'portella' que hem vist tan descabdellada en l'art. precedent *Uix*, amb casos que remunten al mossàrab valencià (IX, X, XII). Per què 'portella'? Es podria al·legar que la vall d'Uixó obre el pas d'entrada des de les muntanyes a les terres fertils de l'Horta? És rebuscat; hi incita molt menys que aqueixos NLL que hem aplegat; tampoc ens hi duu la sufixació: a OSTIUM escau el diminutiu *Ostiolum* (*Uixol*, *Uixoles*); però -on amb quin valor? Cavil·lant més imaginem que fos un plural aràbic **ušūn* d'un mossàrab *uixo* però és ben forçat admetre que un mot mossàrab poc comprovat s'arrelés talment en l'ús dels moriscos que li formessin un plural en llur àrab, tan robust que donés nom a aquesta gran vall. És increïble.

B) Que sigui un nom d'origen aràbic ja és natural

pensar-ho, car ho són pobles importants ben propers: *Fondeguilla*, *Onda*, *Moncofa*, *Almenara*... i això són tots els d'aquells llogarets que hem citat abans (*Benigasló* etc., i NLL menors, *Güenyà*); encara que no és tot u, la toponímia menor. Però hi ha sobretot l'autoritat de Julià Ribera que ho ha defensat així: «que el relaciona amb el nom àrab *Xon*, explicant-ne la derivació» (*BSCC* XI, 65-6, cf. *AIEC* VII, 461). És a dir que no és que digui que *šon* fos nom de la vall en textos àrabs, sinó que això fou la font del nom; no ho puc comprovar el que diu, però potser no cal, perquè em sembla clar que pensa en *šayna* «grenier, endroit ou l'on dépose --- grains, bois, paille»; no pertany a cap arel aràbiga —estariem més tranquils— però tanmateix n'hi ha bones autoritats: Dozy (*Suppl.* I, 806) el cita en l'egipci Makrizi (princ. S.XV): «grandes cours fermées ---» Lane, *Customs of the Modern Egyptians*. No seria objecció gaire forta al·legar el diftong *au* renyit amb la *o* tancada d'*Uixó*, i amb la *o* unànime de les cites antigues, car també se'n troben el que en semblen variants en *ú*, per més que en sentits més o menys diferents *šuna* en Boqtor i el Mohit, i *šun* en Mehren; voldriem, però, trobar-ne confirmació en l'àrab hispànic o magrebí, i no hi manca quelcom: *šunn* «seno de vestiduras» i *šun* en el marroquí Dombay; i potser fou també mot conegut per *RMa.*, però amb ben poca coincidència de sons ni sign.: *šum* 'infelicitas, infortunium, augurium'.

En total hi ha doncs fonament per a aqueix *xon* de Ribera. Llavors suposariem que es partís d'un *āš-šūn* amb article i assimilació vocàlica de la *ā* *eixon* > *Ušó* 'el graner?' qui vegi en Cavanilles la collita que s'hi produeix, no deixarà d'aplaudir. Tot plegat queda ben agafat, i hem de deixar-ho com etimologia seriosa; l'única proposada. Potser es dirà, ben agafat...amb agulles. Sobretot qui pensi que l'antiguitat i constància de la inicial U- no lliga gaire amb la *a e* de *āš-šūn*. Pitjor encara si ens fixem en la forma de les dades més arcaïques *So* de 1178 i 1225.

C) Relacionant, doncs, ens plantegem si no és més versemblant en principi pensar en un origen pre-romà, o romànic, com ho són altres noms de lloc importants d'aquesta zona, en nombre encara més gran que els aràbics citats: *Artana*, *Aín*, *Sego(n)*, *Segart*, *Eslida*, *Chovar*, *Azuébar*. Ja fóra d'esperar que una vall tan cabdal, hagués conservat el nom sempre, per més mahometana que es tornés la seva gent. També amb això lligarà millor aqueixa desconcertant varietat de les formes més arcaïques *Son* de 1178 i 1225, «*kamí d'ajšš*» o «*kamí dezš*» en la terminologia sempre multiseccular del pastoreig transhumant. Un detall fonètic no tan detonant, però que no deixa d'estranyar, és que en la gran font inicial, el *Rept.*, on el nom apareix repetit 8 o 10 vegades, és s e m p r e sense *n*: *Uxo*, *Huxo* mentre que en el *Rept.* en general es manté la -n —*Maçalmardan*, *Laurin*, *Saxon*,